

Шаповалова О., Парфілова С., Лобова О., Пушкар Л. Арт-освіта у формуванні естетичної культури дітей дошкільного віку. *Освіта. Інноватика. Практика*, 2025. Том 13, № 2. С. 106-111. <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol13i2-015>.

Shapovalova O., Parfilova S., Lobova O., Pushkar L. Art-osvita u formuvanni estetychnoi kultury ditei doshkilnoho viku [Art education in the formation of preschool children's aesthetic culture]. *Osvita. Innovatyka. Praktyka – Education. Innovation. Practice*, 2025. Vol. 13, No 2. S. 106-111. <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol13i2-015>.

УДК 373.2.091.33:7

DOI: 10.31110/2616-650X-vol13i2-015

Ольга ШАПОВАЛОВА¹, Світлана ПАРФІЛОВА², Ольга ЛОБОВА³, Лариса ПУШКАР⁴

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка, Україна

¹ <https://orcid.org/0000-0002-8888-591X>
olgashap51@gmail.com

² <https://orcid.org/0000-0002-9582-4306>
s.parfilova@ukr.net

³ <https://orcid.org/0000-0001-7028-043X>
olgalo11@yandex.ru

⁴ <https://orcid.org/0000-0002-1289-3956>
larisapushkar6@gmail.com

АРТ-ОСВІТА У ФОРМУВАННІ ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анотація. У статті розглянуто арт-освіту як важливий компонент формування естетичної культури дітей дошкільного віку. На основі застосування широкого спектру наукових досліджень виокремлено основні характеристики арт-освіти, деталізовано поняття «арт-освіта». Визначено значення естетичної культури для гармонійного розвитку особистості дитини, яка забезпечує емоційно-естетичне збагачення, сприяє розвитку творчих здібностей та формує основи художнього смаку. Сприйняття естетичних цінностей дозволяє розкривати внутрішній потенціал дитини, емоційну чутливість та здатність вирішувати нестандартні завдання. Важливо, що естетична культура формує морально-етичні якості, зумовлює розвиток толерантності, емпатії та вміння співпрацювати з іншими. Проаналізовано основні завдання, методи та засоби арт-освіти, а також її інтеграцію в освітній процес. Акцентовано увагу на перевагах арт-освіти, серед яких розвиток креативності, емоційної гармонії, комунікативних навичок та формування естетичних цінностей. Доведено необхідність створення арт-зон, впровадження майстер-класів, інтерактивних методів, тематичних днів мистецтва у закладах дошкільної освіти для підвищення ефективності арт-освіти. Автори розглядають сутність естетичної культури як складного феномена, що включає здатність до сприйняття, розуміння та створення прекрасного в навколишньому світі. Особлива увага приділяється методам та підходам до організації арт-освіти в умовах закладів дошкільної освіти. Визначено, що ефективне формування естетичної культури дітей можливе через інтеграцію різних видів мистецької діяльності: образотворчого мистецтва, музики, театру, художньої літератури тощо. Окреслено значення гри як провідного методу навчання, що допомагає дітям природно та невимушено засвоювати естетичні норми й цінності. У статті також аналізуються сучасні педагогічні технології, що сприяють розвитку естетичних почуттів у дітей, зокрема метод проектів, інтерактивні форми навчання, використання мультимедійних ресурсів та створення розвивального художнього середовища. Результати дослідження підтверджують, що системне впровадження арт-освіти у процес виховання дітей дошкільного віку сприяє не лише їхньому естетичному розвитку, а й формуванню особистісних якостей, необхідних для подальшої соціалізації та творчої самореалізації.

Ключові слова: арт-освіта; мистецтво; образотворення; естетична культура; творчі здібності; креативність; діти дошкільного віку.

Olha SHAPOVALOVA¹, Svitlana PARFILOVA², Olha LOBOVA³, Larisa PUSHKAR⁴

Sumy State Pedagogical University named after A.S. Makarenko, Ukraine

¹ <https://orcid.org/0000-0002-8888-591X>
olgashap51@gmail.com

² <https://orcid.org/0000-0002-9582-4306>
s.parfilova@ukr.net

³ <https://orcid.org/0000-0001-7028-043X>
olgalo11@yandex.ru

⁴ <https://orcid.org/0000-0002-1289-3956>
larisapushkar6@gmail.com

ART EDUCATION IN THE FORMATION OF PRESCHOOL CHILDREN'S AESTHETIC CULTURE

Abstract. The article considers art education an essential component of forming preschool children's aesthetic culture. Based on applying a wide range of scientific research, the main characteristics of art education are singled out, and the concept of "art education" is revealed. The importance of aesthetic culture for the harmonious development of a child's personality is defined as providing emotional and aesthetic enrichment, promoting the development of creative abilities, and forming the basis of artistic taste. Perception of aesthetic values allows one to reveal the child's inner potential, emotional sensitivity, and ability to solve non-standard tasks. Aesthetic culture must form moral and ethical qualities and conditions for developing tolerance, empathy, and the ability to cooperate with others. The main tasks, methods, and means of art education and its integration into the educational process are analyzed. Attention is focused on the advantages of art education, including the development of creativity, emotional harmony, communication skills, and the formation of aesthetic values. The necessity of creating art zones, conducting workshops, using interactive methods, and using thematic days of art in preschool education institutions to increase the effectiveness of art education has been proved. The authors consider the essence of aesthetic culture as a complex phenomenon

that includes the ability to perceive, understand, and create beauty in the surrounding world. Special attention is paid to methods and approaches to organizing art education in the conditions of preschool education institutions. It was determined that the effective formation of the aesthetic culture of children is possible through the integration of various types of artistic activity: visual arts, music, theater, fiction, etc. The significance of the game as a leading method of learning, which helps children naturally and effortlessly learn aesthetic norms and values, is outlined. The article also analyzes modern pedagogical technologies that contribute to the development of aesthetic feelings in children, particularly the project method, interactive forms of learning, the use of multimedia resources, and the creation of a developmental artistic environment. The study's results confirm that the systematic introduction of art education into the process of raising preschool children contributes not only to their aesthetic development but also to the formation of personal qualities necessary for further socialization and creative self-realization.

Keywords: art education; art; image creation; aesthetic culture; creative abilities; children of preschool age.

Постановка проблеми. Реформування освітньої системи України, зокрема дошкільної, об'єктивно зумовлює потребу до впровадження нових, оригінальних ідей, своєчасного виявлення і створення сприятливих умов для прояву креативних здібностей особистості. Виходячи з цього, однією із пріоритетних цілей сьогодення визначено формування творчого потенціалу дітей дошкільного віку, естетичного сприйняття, збагачення в них уявлень про світ, розвиток почуттєвого ставлення до людей, природи, навколишнього довкілля, самовираження та вміння бачити світ у всій його багатогранності через залучення мистецтва арт-освіти. Саме тому, роль арт-освіти у формуванні естетичної культури, а також методи, які можуть бути застосовані для ефективного впровадження в освітній процес закладу дошкільної освіти є особливо актуальною проблемою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагоме значення у контексті досліджуваного феномену належить праці О. Савченко [3], в якій авторка розглядає важливість інтеграції мистецької освіти в дошкільний освітній процес, наголошуючи на необхідності розвитку художнього смаку та естетичних цінностей. Проблеми арт-освіти, зокрема вплив художньої діяльності на емоційний розвиток дітей висвітлює Л. Мащенко. Аспектно дотичними є розвідки С. Миронової, О. Половіної та І. Кондратець [6], які деталізують методи арт-терапії як ефективний інструмент для розвитку естетичної культури та емоційної гармонії. Цінними стали праці іноземних учених, які звертаються до проблеми арт-освіти, зокрема в сфері естетичної культури: Р. Арнхайм (Rudolf Arnheim), Г. Гарднер (Howard Gardner), Е. Ейснер (Elliot Eisner) [4] та інші. Однак, аналіз наукової думки надає підстави стверджувати, арт-освіта у формуванні естетичної культури дітей дошкільного віку не була предметом цілісного дослідження.

Мета дослідження полягає у розкритті проблем арт-освіти у формуванні естетичної культури дітей дошкільного віку та висвітленні шляхів їх вирішення.

Методи дослідження: Задля реалізації поставленої мети нами було використано комплекс наукових методів, зокрема загальнонаукові (аналіз, синтез, узагальнення, систематизація), які використовувалися з метою з'ясування стану розробленості проблеми досліджуваного феномену; конкретно-наукові, а саме: термінологічний аналіз, що використовується для визначення ключового поняття нашого дослідження (арт-освіта); історико-генетичний та ретроспективний аналіз, що дозволив охарактеризувати історичні аспекти дослідження.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дотримуючись ретроспективного та історико-генетичного аналізу з'ясовано, що «арт-освіта» має глибокі історичні корені, які сягають античності, коли мистецтво вперше стало важливим елементом освіти та виховання. Розвиток арт-освіти проходив кілька етапів, від античних уявлень про роль мистецтва у вихованні до сучасних підходів, що інтегрують інноваційні технології. У Давній Греції мистецтво (музика, поезія, танці) було невід'ємною частиною освіти. Платон та Аристотель вважали, що мистецтво виховує емоції, естетичний смак і моральність. Платон у своїй праці «Держава» наголошував на важливості музики та поезії у формуванні гармонійної особистості. Грецькі школи пропонували учням навчання музики та ритміки як засобу гармонізації тіла та душі [4].

У Середньовіччі освіта була переважно релігійною, але мистецтво залишалося важливим компонентом виховання. Основна увага приділялася церковному співу, іконопису та архітектурі. Школи при монастирях навчали дітей створювати мініатюри та оздоблювати релігійні тексти, що стало передумовою до розвитку декоративно-прикладного мистецтва. Епоха Відродження: Ренесанс став переломним періодом для розвитку арт-освіти (Леонардо да Вінчі, Мікеланджело та інші майстри підкреслювали значення мистецтва як засобу вираження людської індивідуальності, мистецькі школи та академії, стали осередками освіти, де навчали не лише технік, а й естетичного сприйняття [2].

Початок ХХ століття ознаменувався систематизацією арт-освіти та її інтеграцією в загальний освітній процес. Сучасна арт-освіта є синтезом традиційних підходів і новітніх технологій, а саме:

- використання інтерактивних методів (цифрових додатків, мультимедіа) розширює можливості для навчання мистецтву;
- поширення міжнародних програм (наприклад, Art Ed Now, Erasmus+) сприяє глобалізації арт-освіти.

Отже, історичний розвиток поняття арт-освіти демонструє, як мистецтво поступово стало інструментом для формування естетичного смаку, розвитку творчості та гармонійного виховання. У сучасному світі арт-освіта набуває все більшого значення як засіб формування гармонійної, креативної та культурної особистості [5].

Сучасні тенденції розвитку психолого-педагогічної науки і освітньої практики розглядають нові питання з проблеми вивчення закономірностей арт-освіти, зокрема, про індивідуальні особливості розвитку, проявів індивідуальності дитини в її творчій діяльності. У нормативних документах дошкільної освіти наголошується на створенні середовища, в якому діти дошкільного віку набудуть такої самостійності, яка необхідна для успішної самореалізації в різних сферах життя зі спрямованістю на творчий розвиток та ціннісні орієнтири [1].

Як зазначено в програмі художньо-естетичного розвитку дітей раннього та дошкільного віку «Радість творчості», важливим показником повноцінного особистісного розвитку дитини є мистецтво з його розмаїттю, неповторним світом, здатним зворушувати душу, пробуджувати творчу активність, розвивати психічні пізнавальні процеси, виховувати повагу до культурних надбань тощо. Саме тому серед пріоритетних напрямів освітньої роботи в сучасному ЗДО чільне місце посідає забезпечення достатнього рівня художньо-естетичного та креативного розвитку особистості у процесі специфічних дитячих видів діяльності [7].

На основі аналізу та узагальнення наукової літератури маємо можливість констатувати, що арт-освіта стала об'єктом наукового пошуку низки дослідників. Під таким кутом зору, застосовуючи термінологічний аналіз нами було встановлено, О.Половіна під арт-освітою розуміє систему педагогічного впливу, спрямовану на розвиток творчих здібностей, художніх смаків та естетичної чутливості дітей через різні види мистецтва: образотворче, музичне, театральне та декоративно-прикладне. Дослідниця акцентувала увагу на ролі візуального мистецтва у формуванні творчого мислення, підкреслюючи значення естетичного досвіду для когнітивного розвитку [6].

Відповідно до тематики нашого дослідження розглянемо основні завдання арт-освіти, а саме: ознайомлює з поняттям мистецької культури особистості, розкриває вплив видів та напрямів мистецтва на формування ціннісних орієнтирів особистості; ознайомлює з методичними засадами організації арт-освіти та технологією образотворення в арт-освіті дітей дошкільного віку; представляє методичні поради до організації мистецького простору в закладі дошкільної освіти; розкриває алгоритм мистецької взаємодії педагога й дітей під час художньо-продуктивного образотворення.

Погоджуємось із визначенням О. Тадеуш, яка характеризує арт-освіту поліфункціональністю і полівекторністю, передбачає інтелектуальне та художнє сприймання світу, долучати особистість до усвідомлення духовних цінностей через цілісну сферу мистецтва, забезпечувати цікаве та творче занурення в систему знань, сприяти розвитку творчого мислення. Доречним буде зазначити, що арт-освіта передбачає активізацію творчих виявів особистості в різних видах художньо-творчої діяльності, сприяє засвоєнню конструктивних міжособистісних моделей взаємодії, долучає до творчого занурення в систему знань, сприяє розвитку творчого мислення через цілісну сферу мистецтва [9].

Засоби арт-терапії є багатогранними й охоплюють усі види мистецтва – від традиційних технік до сучасних мультимедійних інструментів. Їхній ефективний вплив на розвиток та гармонізацію емоційного стану підтверджено дослідженнями багатьох вітчизняних і зарубіжних науковців. Інтеграція цих засобів у педагогічну практику може значно підвищити ефективність роботи з дітьми дошкільного віку [3].

Звертаючись до особливостей арт-освіти варто зауважити, що вона реалізується через різноманітні методи, які забезпечують активну участь дітей дошкільного віку у творчому процесі. До них належать:

- ігрові методи: драматизація, художні ігри, рольові ігри;
- творчі завдання: малювання, ліплення, створення аплікацій;
- музично-естетичні практики: слухання музики, спів, рухи під музику;
- інтерактивні методи: інтеграція цифрових технологій, використання мультимедійних засобів для створення візуального контенту [11].

Отже, сучасними дослідниками арт-освіта визначається як: новий науковий напрям, що передбачає дослідження природи, закономірностей, принципів та механізмів інтегративного впливу різних видів мистецтв на формування системи цінностей особистості, соціальних зв'язків і ставлень шляхом безпосередньої взаємодії.

У контексті досліджуваного феномену важливо констатувати значимість естетичної культури дітей дошкільного віку. Естетична культура – це складова загального розвитку особистості, яка охоплює формування у дітей чутливості до краси навколишнього світу, розвиток емоційної та творчої діяльності через мистецтво, природу та соціокультурні впливи. Важливість цієї складової полягає в тому, що саме в дошкільному віці дитина активно формує свої естетичні смаки, здатність до сприйняття краси і створення власних естетичних образів.

Арт-терапія використовує різноманітні засоби для розвитку творчих, емоційних і когнітивних здібностей дитини. Ці засоби розподіляють за видами мистецтва та методами їх використання, які подаємо у табл. 1.

Таблиця 1.

Характеристика видів арт-освіти

№	Види мистецтва	Засоби	Методи	Дослідники
1.	Образотворче мистецтво	Малювання, живопис, графіка, скульптура, ліплення	Вільне малювання на тему, створення асоціативних малюнків (арт-проективний метод)	Едіт Крамер, Віктор Ловенфельд
2.	Музична арт-терапія	Слухання музики, гра на музичних інструментах, спів, рухи під музику	Імпровізація на музичних інструментах, аналіз емоцій через слухання музики	Нордоф і Роббінс Густав Фехнер
3.	Театральне мистецтво	Драматизація, ляльковий театр	Створення театральних етюдів	Джексон Морено Ірина Медведєва
4.	Літературна арт-терапія	Написання віршів, читання творів, казкотерапія	Розповідання казок із терапевтичним підтекстом, колективне написання історій	Володимир Пропп Клара Кристіансен
5.	Декоративно-прикладне мистецтво	Аплікації, вишивка, створення виробів із природних матеріалів	Робота з природними матеріалами, виготовлення оберегів	Рудольф Штайнер Марія Монтессорі
6.	Мультимедійна арт-терапія	Цифрові технології, створення відеороликів	Фотоколажі для вираження внутрішнього стану	Девід Гаул Пітер Дойг

Безпосередньо, важливо формувати естетичні уявлення та цінності через інтеграцію мистецтва у щоденні освітні практики. Естетичне виховання сприяє: розширенню уявлень дітей про різноманітність художніх форм; формуванню художньо-естетичних смаків; розвитку здатності до творчої діяльності.

Арт-освіта як частина естетичного виховання забезпечує всебічний розвиток особистості, розкриває потенціал дитини через взаємодію з мистецтвом [10].

На ранніх етапах розвитку, у період дошкільного дитинства, спостерігається інтенсивне формування емоційної сфери дітей. Естетична культура в цьому контексті включає:

- сприйняття мистецтва: малювання, музика, танець, театр;
- вплив природи: здатність дитини відчувати красу природних явищ, пейзажів, тваринного світу;
- естетичні ігри та діяльність: ігри, які розвивають уяву, творчість, фантазію дитини, такі як рольові, конструктивні, образотворчі та інші.

Підсумовуючи вище викладений науково-теоретичний доробок ми дійшли думки, що естетичне виховання відіграє ключову роль у формуванні цілісної особистості дитини, розвиваючи не лише її творчі здібності, а й емоційну чутливість, моральні та соціальні якості. Дошкільний вік є періодом активного формування основ світосприйняття, тому вплив естетичних факторів на цей етап розвитку є особливо важливим. Основними напрямками впливу естетичного виховання на особистість дітей дошкільного віку вважаємо:

1. Розвиток емоційної чутливості. Естетичне виховання сприяє формуванню емоційної чутливості дітей. Спостерігаючи за красою природи, художніми творами або слухаючи музику, дитина починає розпізнавати й переживати емоції, які викликає краса. Це дозволяє дітям: відчувати красу навколишнього світу, спілкування з природою, мистецтвом, культурними об'єктами формує вміння відчувати та оцінювати прекрасне в різних формах. Розвивати емоційну пам'ять, наприклад через музику чи казки діти запам'ятовують певні емоції (радість, сум, здивування), що допомагає їм у подальшому розпізнавати власні почуття та емоції оточуючих. Співпереживати, через уяву та спільні переживання діти навчаються співчувати героям художніх творів, тваринам або навіть іншим людям. Це розвиває емпатію та навички соціальної взаємодії.

2. Формування естетичних смаків та інтересів. Естетичне виховання в дошкільному віці дозволяє формувати естетичні смаки дитини, що визначатимуть її вподобання протягом усього життя: пізнання мистецтва, оскільки діти сприймають навколишній світ через свою уяву та емоції, вони мають природну схильність до сприйняття мистецьких творів (картин, музики, літератури). Систематичний контакт з різними видами мистецтва формує в них уміння розрізняти гармонію, кольори, звуки, форми і композицію. Вибір стилів і жанрів. Діти, які з раннього віку знайомляться з різноманітними мистецькими формами (живопис, музика, література), здобувають досвід і починають розвивати власні інтереси та переваги щодо того чи іншого виду мистецтва. Наприклад, дитина може захоплюватися малюванням, танцями або співом. Естетичні оцінки діти дошкільного віку починають

формувати вподобання щодо того, що для них є красивим і що ні. Це важливий етап, оскільки діти відрізняють приємні від неприємних емоцій, що виникають при сприйнятті різних об'єктів і явищ.

3. Розвиток творчих здібностей. Естетичне виховання стимулює розвиток творчих здібностей, що є основою для розкриття потенціалу дитини: самовираження через мистецтво, можливість проявляти себе через малювання, музику, танець, театр дозволяє дитині вільно виражати свої емоції, думки, переживання. Це дає їй можливість відчувати себе автором, творцем, що важливо для розвитку самоповаги та впевненості. Розвиток уяви, творчі заняття стимулюють фантазію та уяву. Діти, залучені до мистецьких занять, здатні створювати нові образи, поєднувати елементи різних сфер і тим самим розвивати свої творчі здібності. Наприклад, малювання чи ліпка допомагають дитині представляти і реалізовувати абстрактні ідеї у фізичній формі. Творчість вимагає від дитини знаходити способи вирішення проблем, комбінувати матеріали, створювати композиції, що розвиває її аналітичне мислення і здатність до самостійних рішень.

4. Формування соціальних навичок. Естетичне виховання сприяє розвитку соціальних якостей і навичок взаємодії з оточенням: співпраця в колективі, участь у групових естетичних заняттях, наприклад, у музичних або театральних виставах, дає дитині можливість працювати в команді, взаємодіяти з іншими дітьми, обмінюватися ідеями, а також разом досягати спільного результату. Взаємодія з дорослими та однолітками, в процесі естетичної діяльності дитина вчиться спілкуватися, висловлювати свої думки і почуття.

5. Вплив естетичного виховання на моральні орієнтири. Естетичне виховання не лише розвиває емоційну і творчі здібності дитини, але й сприяє формуванню її моральних орієнтирів: розвиток етичних норм, у процесі естетичної діяльності діти часто стикаються з моральними дилемами, такими як вибір між добром і злом. Це дає можливість виховувати почуття справедливості, доброти, честі. Виховання позитивних рис характеру, через творчі заняття та спілкування з оточенням дитина засвоює важливі соціальні цінності: терпіння, взаємоповагу, відповідальність [8].

Отже, естетичне виховання дітей дошкільного віку має глибокий і всебічний вплив на їхній емоційний, інтелектуальний і соціальний розвиток, який взаємопов'язаний із арт-освітою. Допомагає формувати не лише естетичні смаки та творчі здібності, але й виховує моральні, етичні та соціальні якості. Це важливий аспект, який сприяє розвитку гармонійної та всебічно розвиненої особистості, готової до активного соціального життя і творчої діяльності в майбутньому.

Висновки і перспективи подальших досліджень. На основі застосування загальнонаукових та конкретно-наукових методів дослідження було розглянуто проблему арт-освіти у формуванні естетичної культури дітей дошкільного віку. Встановлено, що арт-освіта є ключовим засобом формування естетичної культури дітей дошкільного віку, яка забезпечує гармонійний розвиток особистості, сприяє вихованню художнього смаку, емоційної чутливості та творчих здібностей. Інтеграція арт-освіти в дошкільний освітній процес є необхідною умовою для створення гармонійного середовища, яке підтримує та стимулює розвиток кожної дитини, та передбачає створення спеціальних арт-зон у дитячих садках; організацію майстер-класів із залученням художників, музикантів, театралів; впровадження тематичних днів мистецтва; проведення інтегрованих занять, які поєднують мистецтво з іншими видами діяльності.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми арт-освіти у формуванні естетичної культури дітей дошкільного віку та потребує її подальшого розроблення за такими перспективними напрямками як висвітлення педагогічних умов, методів, які забезпечують розвиток естетичної культури в контексті арт-освіти.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) нова редакція (2021). URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazoviy-komponent-doshkilnoyi-osviti-v-ukrayini>
2. Бондар В. Історія педагогіки. Київ: Видавничий дім «Слово». 2004. С. 17-28.
3. Деркач О. О. Виховний потенціал арт-педагогіки як об'єкт науково-педагогічної рефлексії. *Простір арт-терапії: Мистецтво життя*. К.: Золоті ворота, 2015. С. 18-25.
4. Джеймс Х. Art Education: History and Theory. New York: Routledge, 2010. № 9 (43), С. 224-237.
5. Левківський М. В. Антологія педагогічної думки України та світу. Київ: Либідь. 2012. С. 107-128.
6. Половіна О., Кондратець І. Арт-освіта: навчально-методичний посібник. Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2022. С. 55-69.
7. «Радість творчості». Програма художньо-естетичного розвитку дітей раннього та дошкільного віку. Р. М. Борщ, Д. В. Самойлик. Тернопіль: ТОВ «Мандрівець». 2019. URL: <https://f.osvita.city/file/58/radist-tvorchosti.pdf>
8. Рудницька О. П. Психолого-педагогічні проблеми загальної та мистецької освіти. Мистецтво у розвитку особистості: монографія / за ред. Н. Г. Ничкало. Чернівці: Зелена Буковина, 2022. С. 36-54.
9. Тадеуш О. М. Арт-педагогіка як поліфункціональна технологія навчання, виховання та розвитку особистості. 2023. URL: <https://cusu.edu.ua/images/download-files/naukovi-zapysky/170/27.pdf>
10. Ушакова І. Інтеграція комплексу мистецтв у системі естетичного образу людини. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*, 2020. № 4 (51), С. 145-149.

11. Шевчук А. В. Мистецька освіта дітей. Традиції та інновації. 2021. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/doshkilna/2021/04/27/Mystetska.osvita.ditey.Tradytsiyi.innovatsiyi%20.Avtorka.A.Shevchuk.27_04.pdf

References

1. Basic component of preschool education (State standard of preschool education) new edition (2021)). URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-v-ukrayini>
2. Bondar V. Istoriiia pedahohiky. Kyiv: Vydavnychiy dim «Slovo». 2004. S. 17-28.
3. Derkach O. O. Vychovnyi potentsial art-pedahohiky yak ob'ekt naukovy-pedahohichnoi refleksii. Prostir art-terapii: *Mystetstvo zhyttia: K. Zoloti vorota*, 2015. S. 18-25.
4. Dzheims Kh. Art Education: History and Theory. *New York: Routledge*, 2010. № 9 (43), S. 224-237.
5. Levkivskiy M. V. Antolohiia pedahohichnoi dumky Ukrainy ta svitu. Kyiv: Lybid. 2012. S. 107-128.
6. Polovina O., Kondratets I. Art-osvita: navchalno-metodychnyi posibnyk. Kyiv. *un-t im. B.Hrinchenka*, 2022. S. 55-69.
7. «Radist tvorchoosti». Prohrama khudozhno-estetychnoho rozvytku ditei rannoho ta doshkilnoho viku. R. M. Borshch, D. V. Samoiluk. *Ternopil: TOV «Mandrivets»*. 2019. URL: <https://f.osvita.city/file/58/radist-tvorchoosti.pdf>
8. Rudnytska O. P. Psykholoho-pedahohichni problemy zahalnoi ta mystetskoi osvity. *Mystetstvo u rozvytku osobystosti: monohrafiia / za red. N. H. Nychkalo. Chernivtsi: Zelena Bukovyna*, 2022. S. 36-54.
9. Tadeush O. M. Art-pedahohika yak polifunktsionalna tekhnolohiia navchannia, vykhovannia ta rozvytku osobystosti. 2023. URL: <https://cusu.edu.ua/images/download-files/naukovi-zapysky/170/27.pdf>
10. Ushakova I. Intehratsiia kompleksu mystetstv u systemi estetychnoho obrazu liudyny. *Dukhovnist osobystosti: metodolohiia, teoriia i praktyka*, 2020. № 4 (51), S. 145-149.
11. Shevchuk A. V. Mystetska osvita ditei. *Tradytsii ta innovatsii*. 2021. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/doshkilna/2021/04/27/Mystetska.osvita.ditey.Tradytsiyi.innovatsiyi%20.Avtorka.A.Shevchuk.27_04.pdf